

GAZİANTEP ÇEYİZ TÖRENLERİNDEKİ RİTÜELLERİN KÜLTÜREL TEMELLERİ VE İŞLEVLERİ

CULTURAL FOUNDATIONS AND FUNCTIONS OF RITUALS IN GAZİANTEP DOWRY CEREMONIES

Aslı BALI* -Türkan ALPAY**

ÖZ: Halk bilimi içerisinde değerlendirilen geçiş dönemleri ve bu dönemlerde gerçekleştirilen ritüeller bir toplumun kültürel değerleri, yaşayışı, inanışları, duygu ve düşünceleri hakkında fikir vericidir. Söz konusu toplumun kültürünün karakteristik özelliklerini anlamaya da yardımcı olur. Köklü bir tarihe ve zengin bir kültüre sahip olan Gaziantep'te pek çok kültürel miras yaşamakta ve geleneksel yapısını büyük oranda korumaya devam etmektedir. Bu unsurlardan biri olan çeyiz geleneği, Türk tarihinin köklerinden itibaren evlilik geçiş dönemi içerisinde yer alan önemli bir konudur. Bu bağlamda Gaziantep çeyiz geleneği, geçmiş geleceğe taşıyan ve canlı olarak yaşatılan bir kültürel değerdir. Bu çalışmada yazılı kaynak taramasının yanı sıra görüşme ve katılımcı gözlem tekniklerinden yararlanılarak derleme çalışması yapılmıştır. Yapılan alan araştırması sonucunda Gaziantep çeyiz törenlerinde gerçekleştirilen ritüeller tespit edilmiş ve bunların kültürel temelleri incelenmiştir. Elde edilen veriler bağlam merkezli halk bilim kuramlarından işlevsel kuram çerçevesinde ele alınarak söz konusu ritüellerin işlevleri de ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda Gaziantep'teki çeyiz törenlerindeki ritüellerin Türklük coğrafyası ve Anadolu'daki uygulamalarla birtakım benzerlikler gösterdiği anlaşılmıştır. Aynı zamanda günümüzde kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşatılan bu ritüeller köken itibarıyla eski inanç sistemlerinin izlerini taşımaktadır. Çalışma sonucunda ilgili ritüellerin eğlenme, eğlendirme, eğitim, kültür aktarımı, toplumsal kurumlara ve törelere destek verme gibi işlevleri halen yerine getirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Gaziantep, geçiş dönemleri, evlilik, çeyiz töreni, ritüel.*

ABSTRACT: *Transition periods evaluated within folklore and the rituals performed during these periods give a idea about the cultural values, life, beliefs, feelings and thoughts of a society. It also helps to understand the characteristic features of the culture of the society in question. Gaziantep, which has a deep-rooted history and a rich culture, has many cultural heritage and continues to preserve its traditional structure to a great extent. The dowry tradition, which is one of these elements, is an important issue in the marriage transition period from the roots of Turkish history. In this context, Gaziantep dowry tradition is a cultural value that carries the past to the future and is kept alive. In this study, a compilation study was carried out by using interview and participant observation techniques as well as written source scanning. As a result of the field research, the rituals performed in Gaziantep dowry ceremonies were identified and*

* Dr. Öğr. Üyesi-Mersin Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Mersin/asliagcalar@hotmail.com (0000-0002-7677-2563)

** Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi-Mersin/turkanalpay@gmail.com (0000-0003-1413-0984)

their cultural foundations were examined. The data obtained were handled within the framework of functional theory, one of the context-centred folklore theories, and the functions of these rituals were also tried to be revealed. As a result of the study, it was understood that the rituals in dowry ceremonies in Gaziantep show some similarities with the practices in the Turkish geography and Anatolia. At the same time, it is seen that these rituals, which are passed down from generation to generation today, carry the traces of ancient belief systems in their origins. As a result of the study, it was determined that the related rituals still fulfill functions such as entertainment, education, culture transfer, support for social institutions and ceremonies.

Keywords: *Gaziantep, transition periods, marriage, dowry ceremony, ritual.*

Giriş

Her toplumun kendine özgü davranış kalıpları vardır. Bu davranış kalıpları toplumun kültürel değerlerini oluşturur. Ulusların varlığını devam ettirebilmesi için mevcut kültürel değerlerinin korunması, canlı tutulması ve gelecek kuşaklara doğru bir biçimde aktarılması gerekir. Geçiş dönemleri kültürel değerlerin yaşatılması ve aktarılması noktasında işlevselliğini koruyan, zengin bir gelenek, töre, tören ve inanış zinciri oluşturan alanlardır. Temel olarak doğum, evlilik ve ölüm olarak sınıflandırmak mümkünse de bu dönemlere sünnet, askerlik, hac da insan hayatının diğer geçiş dönemleri olarak eklenebilir. Örnek'e göre yaşamın önemli bir geçiş dönemi olan evlilik, kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturması, aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlenmesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay olarak kabul görür. Ailenin, toplumsal yapının temelini oluşturması, bu birliği sağlayan evlenme olayına evrensel bir karakter kazandırır. Dünyanın her yerinde her aşaması, bağlı bulunduğu kültürün öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilen evlenme olayı, özellikle tören, töre, adet, gelenek ve görenek bakımından zengin bir görünüm arz eder (1995: 185). Evlilik, geçiş dönemi içerisinde yer alan törenler sırasında gerçekleştirilen ritüellerin ise çok sayıda işlevi yerine getirdiği görülür. Bu nedenle bu çalışmada Gaziantep evlilik törenlerindeki ritüeller, bağlam merkezli halk bilimi kuramlarından işlevsel halk bilim kuramı doğrultusunda incelenmiştir.

İşlevsel kuram, halk bilimi çalışmalarında yaygın olarak kullanılan bir teoridir (Çobanoğlu, 1999: 213). Bu halk bilimi kuramı, halk yaratmalarının nerede, nasıl ve neden yaratılıp nakledildiklerinin incelenmesi ve açıklanması bakımından oldukça önemlidir. İşlevselci diğer bir deyişle işlevsel kuram, halk edebiyatı ve halk bilimi yaratmalarını inceleyen antropologlar tarafından geliştirilmesi sebebiyle "Antropolojik Yöntem" olarak da bilinmektedir (Oğuz vd., 2016: 87). Temsilcileri arasında Bronislaw K. Malinowski, Franz Boas, Melville Herskovits, Ruth Benedict, Margaret Mead, William Bascom gibi ünlü antropologlar vardır (Artun, 2019: 86). Bağlam merkezli kuramlardan biri olarak kabul edilen işlevsel kuram; metinlerdeki değişkenlik, hacim ve içerik farklılaşması gibi sorunların çözümünde de etkilidir (Artun, 2019: 86). Bunun yanı sıra işlevsel kuramın

üzerine eğildiği noktalar; bir yaratmanın meydana getirilmesinin ve anlatılmasının temel nedeni, anlatıcı ya da icracının yaratma, kullanma ve aktarma nedenleri, dinleyicilerin o yaratmayı dinleme, anlama ve kullanma nedenleri (Ekici, 2007: 124) şeklinde açıklanabilir.

Halk bilgisi yaratmalarının işlevleri konusundaki araştırmalarından yararlanarak bu konuda bir model oluşturan kişi esasen bir antropolog olan William R. Bascom'dur. Bascom, halk bilgisi ürünlerinin işlevlerini, hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme, değerlere, toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme, eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma vb. olarak sıralamıştır (Çobanoğlu, 2019: 226). Çalışma konusu olan ritüeller de bu çerçevede değerlendirilmeye uygundur. Bununla birlikte söz konusu ritüellerin şekillenmesinde ilgili toplumun yaşadığı coğrafyanın özellikleri ve tarihinin etkili olduğu görülür. Bu bağlamda çalışma sahası Gaziantep, Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırları içerisinde yer alan ayrıca tarihin eski ve büyük ticaret yollarından İpek Yolu üzerinde bulunan bir kenttir. Bu konumu dolayısıyla milyonlarca insana, birçok medeniyete ve milliyete ev sahipliği yapmıştır. Gaziantep'te farklı mezheplerin, farklı medeniyetlerin bir arada yaşamış olması gelenekler açısından çeşitliliğe sahip olmasını sağlamıştır. Ayrıca sahip olduğu geleneklerin pek çoğunu günümüzde canlılıkla yaşatmaya devam eden kentler arasındadır. Söz konusu geleneklerden doğum, evlenme, ölüm olarak adlandırılan ve yaşamın yeni bir aşamasına geçişin sembolü olarak düşünülen geçiş dönemleri kendi içerisinde bazı alt başlıklar, ritüeller, gelenekler ve törenler barındırmaktadır (Bali, 2019: 117). Çalışma bu dönemlerden evlilik aşamasında yer alan çeyiz töreni ritüelleri ile sınırlandırılmıştır.

Gerek uygulama gerek inanış gerek tören açısından oldukça zengin geleneklerle sürdürülen çeyiz törenleri ve uygulamaları araştırma alanı olan Gaziantep'te varlığını canlı bir biçimde devam ettirmektedir. İlgili geleneğe geçmeden önce çeyiz kavramını incelemek uygun olur. Çeyiz, Meydan Larousse Ansiklopedisi'nde, Araz ve Devrim (2003), "çeyiz ve cehiz" sözcükleriyle karşılanmaktadır. Çeyiz maddesinde yer alan bilgiye göre Arapça cihâz yani eşya kelimesinden gelir ve "gelin için hazırlanan her türlü şahsi eşya ve ev eşyası" anlamına ek olarak hukuk açısından "baba veya ana tarafından, örf ve âdete göre, evlenen kız çocuklara, evin döşenmesi için verilen menkul eşya" olarak tanımlanır. Ayrıca bahsi geçen ansiklopedide çeyizden türeyen çeyizlemek sözcüğü "evlenecek çağa gelmiş kızın çeyizini düzmek ve vermek", çeyizli sözcüğü ise "çeyizi olan" anlamlarına gelmektedir. Ahmet Vefik Paşa'nın Lehce-i Osmânî adlı eserinde çeyiz kavramı "gelinin alayla getirilen eşyası" çeyiz alayı ise "çeyiz halayı, çeyizci" şeklinde açıklanmıştır (2000: 95).

Türklük coğrafyasına bakıldığında çeyizin, bazı toplumlarda farklı biçimlerde adlandırıldığı görülür. Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü'nde Türkiye Türkçesi'nde "çeyiz" olarak geçen sözcük, Azerbaycan Türkçesi'nde "cehiz", Başkurt Türkçesi'nde "igat, birna", Kazak Türkçesi'nde "sep, kız enşi,

jasav”, Kırgız Türkçesi’nde “sep”, Özbek Türkçesi’nde “kalın”, Tatar Türkçesi’nde “birna”, Türkmen Türkçesi’nde “bukca, sep”, Uygur Türkçesi’nde “sap, kız meli”, Rusça’da ise “pridanoye” (Ercilasun, 1991: 126-127) olarak ifade edilmektedir. Türklük coğrafyasında çeyiz törenlerinin icra ortamında da bazı farklılıklar vardır. Örneğin Morad’ın Özbeklerle yapmış olduğu çalışmasında çeyiz eşyalarının gelin alma töreni sırasında alındığı ve gelinle birlikte oğlan evine getirildiği (2021: 95) anlatılır. Karaaslan’ın Kaşkay Türkleri arasında yapmış olduğu derlemede ise çeyizin, eskiden düğün alayının birkaç yüz metre önünden develerle getirildiği (2010: 224) bilgisi yer alır. Bahşişoğlu, çeyiz alma törenine neredeyse tüm toplumlar tarafından değer verildiğini ayrıca tören ve içerisinde barındırdığı gelenekler açısından oldukça dikkat çekici bir konu olduğunu belirtir. Ayrıca Anadolu sahasında söz konusu törenlerin adlandırılışında bölgeden bölgeye birtakım farklılıklar olduğunun altını çizer. Örneğin, Kütahya’da çeyiz alma- “yük götürme”, Elâzığ ve Malatya’da “kalın götürme”, Kastamonu’da “algı”, Diyarbakır’da “veç götürme” adlarıyla anılır. Çeyizin kız evinden alınıp yaşayacakları yeni eve götürülmesinin kızın yeni bir geçiş dönemine geçtiğinin işareti (1998: 36) olduğunu ifade eder.

Gaziantep’te çeyiz törenleri çoğunlukla düğünden birkaç hafta önce gerçekleştirilir. Damadın akrabaları ilk olarak damadın evinde toplanır. Bu icra ortamında davul zurna eşliğinde çeyiz törenine katılacak olan misafirler karşılanır. Damat tarafı toplandıktan sonra çeyiz kamyonu ile beraber gelinin babasının evine yine davul zurna eşliğinde gidilir ve gelinin çeyizi kamyonu taşınır. Bir yandan yöresel danslar eşliğinde eğlence devam ederken bir yandan çeyiz eşyaları kamyonu taşınır. Bu sırada ara ara erkekler “yaah” ve “maşallah” sesleri ile bağırır ve hemen ardından kadınlar mâniler söyler. Bu mânilerin ardından zılgıt sesleri törene eşlik eder. Çeyiz taşıma işi bitene kadar davul zurna çalınmaya devam eder (KK-1, KK-2, KK-3, KK-5, KK-6, KK-8, KK-10, KK-12, KK-13, KK-16, KK-17, KK-19, KK-20, KK-26, KK-31, KK-34, KK-36).

Çalışma kapsamında incelenen gelenekler; çeyiz töreni öncesi, sırası ve sonrasında uygulanan gelenekler olmak üzere üç bölümde sıralanmıştır. Çalışma boyunca bahsi geçen tören ve ritüellerin daha kolay ve doğru anlaşılmasını sağlamak üzere saha çalışması sırasında tamamı tarafımızca kaydedilen ve gönüllü olur formu onaylatılarak izni alınan fotoğraf ve videolar bir karekod¹ aracılığıyla çalışmaya eklenmiştir. İlgili karekod tarandığında gelenekle ilgili daha fazla fotoğraf ve videoya ulaşmak mümkündür. Böylelikle çalışmanın alana daha fazla katkı sağlaması amaçlanmıştır. Ayrıca törenler sırasında icra edilen mânilerden seçilen örnekler ilgili geleneğin bulunduğu bölümlere yerleştirilmiştir. Bu mânilerin

1

Fotoğraf ve videolara ulaşmak için karekodu okutunuz.

bazıları geçişken özelliğe sahiptir. Yani yalnızca bahsi geçen törende değil pek çok tören ve ritüel sırasında icra edilmektedir. Sahadan derlenen bu mânilerde geçen bazı yerel sözcüklerin anlamları da okuyucuya kolaylık sağlamak amacıyla sözcüğün hemen yanında ayrıç içinde verilmiştir.

1. Çeyiz Alma Töreni Öncesinde Uygulanan Gelenekler

Çalışma sahası olan Gaziantep'te çeyiz alma töreni öncesinde, yün yıkama ve yatak biçme gelenekleri yaşatılmaktadır. Döşek, yorgan ve yastık gibi eşyalar çeyiz alma töreni öncesinde hazırlanır ve kırmızı kurdeleler ile süslenir. Burada kullanılan kurdelenin kırmızı olması, Türkler için bu rengin ateşi, kanı, gücü temsil ediyor olmasından kaynaklanmaktadır. Çeyizi çevreleyen bu kırmızı kurdelelerle nazardan, uğursuzluktan, kötü ruhların zararlarından korunulacak aynı zamanda bolluk, bereket temin edilecektir. Gelin ve damadın yeni evinde kullanılmak üzere hazırlanan bu yatakların tamamı gelinin ailesi tarafından yapılmaktadır.

1.1. Yün Yıkama Geleneği

Çeyiz töreni öncesi yün yıkama geleneği Gaziantep'te genellikle yaz ayında akrabalar, dostlar ve komşular ile imece usulü yapılmakta olup aynı zamanda bir tören havasında gerçekleştirilir. Yün yıkamaya çağrılan kişiler ile birlikte bir pınara veya dere kenarına gidilir. İlk olarak gelinin çeyizinde kullanılacak olan yorgan, döşek ve yastıkların yünleri yıkanır ve bir ipe serilerek kurumaya bırakılır. Yünler yıkanırken kadınlar kendi aralarında mâniler söyleyip zılgıt çeker ve dans ederek eğlenirler. Ardından yünler kururken damat ve gelinin aileleri tarafından hazırlanmış olan ikramlıklar piknik havası içerisinde yenilir. Bu yeme içme sırasında yünler kurur. Daha sonra temizlenen yünler yatağın hazırlanacağı eve götürülür ve başka bir gün yastık, yorgan, döşeklere doldurulmak üzere orada bırakılır (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-5, KK-6, KK-8, KK-11, KK-14, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-25, KK-28, KK-30, KK-32, KK-33). Yün yıkama töreni sırasında söylenen zılgıtlı mânilere aşağıdaki birkaç örnek verilebilir:

M1

Bağlardan üzüm aldık

Bekçiden izin aldık

Düşmanlarım çatlasın

Gelini de biz aldık (KK-1, KK-3, KK-4, KK-8, KK-11, KK-14, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-25, KK-28, KK-32, KK-33).

M2

Masa üstünde bardak

Yuvarlak mı yuvarlak

Antep'ten bir kız aldık

Hem dondurma hem kaymak (KK-1, KK-3, KK-4, KK-8, KK-11, KK-14, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-25, KK-28, KK-32, KK-33).

M3

Arasa'dan geçtik

Gala (kale) altından su içtik,

Mahallenin içinde

En güzel kızı biz seçtik (KK-1, KK-8, KK-11, KK-14, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-25, KK-28, KK-32, KK-33).

Bu ve benzer mâniler, yün yıkandığı esnada gelinin güzelliğini anlatmak için kaynana veya orada bulunan damadın akrabalarından orta yaş ve üzeri bir icracı tarafından söylenir. Arkasından diğer kadınların da katılımıyla zılgıt çekilir.

1.2. Yatak Biçme Geleneği

Yün biçme töreninin ardından belirlenen başka bir günde imece usulü ile bu yünler gelinin annesinin evinde yataklara doldurulur. Gaziantep'te bu iş, kız tarafınca yapılan bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tören sırasında erkek tarafından kimse yer almaz (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-5, KK-6, KK-8, KK-11, KK-14, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-25, KK-28, KK-30, KK-32, KK-33). Ayrıca günümüzde bu geleneğin değişen ihtiyaçlar doğrultusunda giderek daha az uygulandığı tespit edilmiştir. Yatak biçme töreninde bir araya gelen kızın komşu ve akrabaları da işi kolay kılmak ve eğlenmek adına mâniler söyleyip zılgıt çekerler. Bunlardan bazıları şöyledir:

M4

Kız kızımız

Oğlan da kârımız (KK-1, KK-2, KK-3, KK-6, KK-8, KK-14, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-25, KK-28, KK-30, KK-32, KK-33).

M5

Duvar da elek

Gelinimiz de bir melek (KK-1, KK-2, KK-3, KK-6, KK-8, KK-14, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-25, KK-28, KK-32, KK-35, KK-36). Gelinin güzelliğine vurgu yapmak amacıyla icracı tarafından söylenir.

M6

Antep'in içinde kala

Böyle kaynanayı Allah ala (KK-1, KK-2, KK-3, KK-6, KK-8, KK-14, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-25, KK-28, KK-30)

M7

Ekinlikte çiçekler

Yük yerinde döşekler

Kaynanadan kıymetli

Ahırdaki eşekler (KK-1, KK-2, KK-6, KK-8, KK-14, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-25, KK-28, KK-30, KK-34, KK-36) Yatak biçme töreni sırasında

damadın akrabalarından kimse yer almadığı için mizah amaçlı bu gibi mânilerin kaynanaya atfen söylendiği görülür.

2. Çeyiz Alma Töreni Sırasında Uygulanan Gelenekler

Çeyiz alma töreni sırasında uygulanan gelenekler arasında kapı açmama, sandığa oturma, gelinin baba evinden eşya çalma, davetlilere ikram ve hediye verilmesi ve gelin evinde çeyiz serme törenleri tespit edilmiştir. Ayrıca bu bölümde törenin önemli bir ayağını oluşturan eğlence unsurundan bahsedilmiştir.

2.1. Kapı Açmama Geleneği

Erkek tarafı çeyiz almaya geldiği zaman çeyiz eşyasının bulunduğu odanın kapısı kız evinden birisi tarafından tutulur. Bu kişi genellikle kızın yakın arkadaşları veya kardeşleri arasından seçilir. Kapıyı açtırmak için damadın babası veya ailenin bir büyüğü gelir. Kapı para karşılığında açılır. Kapıyı tutan kişi parayı beğenirse açar yoksa verilen paranın artırılmasını ister. İstenilen para verilene kadar kapı tutulmaya devam edilir. Kapı açmama geleneği azalarak da olsa araştırma alanımızda yaşatılmaya devam etmektedir (KK-1, KK-2, KK-5, KK-7, KK-9, KK-2, KK-15, KK-19, KK-21, KK-26, KK-27, KK-31, KK-33, KK-34). Kapı kilitli olduğu sırada icracı tarafından geline aşağıdaki mâni söylenir.

M8

Başımın üstünde yerin

Sıcaktan soğuğa girmez elin

Çeyizimizi kabul et

Alalım seni gelin (KK-1, KK-2, KK-5, KK-7, KK-9, KK-12, KK-15, KK-19, KK-21, KK-26, KK-27, KK-31, KK-33, KK-34, KK-35).

2.2. Sandığa Oturma Geleneği

Türklük coğrafyası ve Anadolu'da olduğu gibi Gaziantep'te de sandık çeyizin en değerli parçasıdır. İçerisinde gelinin yeni evinde örteceği Antep işi nakışları, kanaviçeler, misafirlerine hediye edeceği mendiller, patikler, oyalı yazmalar, lifler vs. gibi gelinin önemli çeyiz eşyaları bulunur. El emeği göz nuru olan değerli el işleri ve nakışları sandık içerisinde yer alır. Bu önemli eşyaların bulunduğu sandık üzerine oturmak, bir gelenek haline gelmiştir. Öncelikle çeyiz sandığı özenli bir şekilde kırmızı kurdeleler ile süslenir ve gelenek gereği en son taşınır. Çeyiz sandığı ceviz ağacından yapılır ve ağacın doğal rengi kahverengi olur. Üzerinde ahşap ustaları tarafından yapılan tamamı el işçiliği olan motifler yer alır. Çeyiz sandığı malzemesinden işçiliğine, üzerindeki süslemelerinden motiflerine, içerisinde muhafaza edilen çeyiz eşyalarına kadar pek çok unsuruyla çeyize verilen değer bir simgesi olarak karşımıza çıkar. Sandık üzerine işlenen daha çok bitki ve çiçek motifleri ise bir çeşit dua niteliği taşımaktadır. Çünkü bu motifler kurulacak olan aile için şans, bereket ve çoğalmayı simgeler. Sandığın hammaddesinin ağaç olması da ona verilen değer ağaç kültürüne bağlı inanışlarla ilgili olduğunu düşündürür.

Alan araştırması sırasındaki gözlemlerimiz doğrultusunda sandık üzerine çoğu zaman gelinin kız kardeşlerinden bazen ise yakın akrabalarından birinin oturduğunu söyleyebiliriz. Sandığa oturan kişi çeyiz sandığını erkek tarafına vermek istemez. Damadın babası veya erkek tarafından bir aile büyüğü sandık üzerine oturan kişiye para verir eğer kişi bu parayı beğenmezse sandık üzerinden kalkmaz ve kalkması için sandık pazarlığına başlanır. Sandık pazarlığında anlaştıkları zaman sandığa oturan kişi kalkar ve erkek tarafı sandığı kamyonu taşımak üzere alır. Bu sırada aşağıdaki mâniler bu ritüele eşlik eder.

M9

Çayırıldan geçtik

Sütlü gahveler içtik

Bir Antep'in içinde

Gelinimiz Ayşe'yi seçtik (KK-1, KK-2, KK-9, KK-12, KK-15, KK-19, KK-26, KK-27, KK-31, KK-33, KK-34, KK-35).

M10

Sandık üstünde sandık

Şerefli yerden kız aldık (KK-1, KK-2, KK-6, KK-11, KK-14, KK-18, KK-19, KK-20, KK-23, KK-24, KK-26, KK-28, KK-29, KK-31, KK-36).

M11

Yere serdim kilimi

Gelinimizde şu Antep'in gülü (KK-4, KK-6, KK-7, KK-14, KK-18, KK-20, KK-23, KK-24, KK-26, KK-28, KK-29, KK-31, KK-34, KK-36).

2.3. Gelinin Baba Evinden Eşya Çalma Geleneği

Gaziantep'te çeyiz töreninde gelinin baba evinden sembolik olarak bazı eşyalar çalınır. Bu eşya genellikle çiçek olmakla beraber tabak, kaşık, çatal, terlik, ayakkabı veya varsa gelinin babasının bir hayvanı olabilmektedir. Bunlardan birini çalan kişi damadın babasının yanına gider ve harçlık ister. Çiçek haricinde diğer nesnelere kız evine iade edilir. Çiçek ise çalan kişide kalır. Çiçeğin geri verilmemesinin sebebi ise o çiçeğin tutacağı ve hiçbir zaman solmayacağına dair bir inanışın yaşatılmasıdır. Ayrıca çiçeği çalan kişi bekârsa onun kısmetinin açılacağına ve ona bu çiçeğin uğur getireceğine inanılır (KK-1, KK-2, KK-4, KK-6, KK-7, KK-11, KK-14, KK-18, KK-19, KK-20, KK-23, KK-24, KK-26, KK-28, KK-29, KK-31, KK-34, KK-36). Aynı zamanda bu eşya çalma geleneği törene eğlence de katar.

2.4. Çeyiz Töreninde İkrâm Geleneği

Gaziantep'te misafirperverlik önemli bir özelliktir. Bu sebeple çeyiz törenine katılacak misafirlere ikram edilecek yiyecekler veya yemekler bir geleneğe bağlı olarak hazırlanır. İkrâm edilecek yemekler Gaziantep yöresine aittir. Yemekler hazırlanırken sulu yemekler büyük kazanlarda yapılır, lahmacun, patlıcan kebabı vs. gibi yemekler ise fırında pişirtilir. Günümüzde şehirleşmenin etkisiyle kazan kurulumu imence usulü yemek yapma geleneği

kaybolmaya yüz tutmuş olsa da bu ikramlıkların hazırlanması sırasında komşu ve akrabalar yardım amacıyla erken saatlerde gelirler. Çeyiz töreninden önce erkek tarafı kendi akrabalarına kız tarafı ise kendi akrabalarına çeyiz yemeği hazırlar. Ardından erkek tarafı kız evine çeyiz almaya gittiği zaman kız tarafı onlara çay, meşrubat, baklava veya pasta gibi yiyecekler de ikram eder (KK-2, KK-4, KK-6, KK-7, KK-9, KK-10, KK-13, KK-14, KK-17, KK-18, KK-21, KK-24, KK-28, KK-29, KK-31, KK-33, KK-34, KK-35).

2.5. Çeyizde Gelen Davetlilere Hediye Verilmesi

Çeyiz töreninde kız tarafı gelen davetliler için hediye hazırlar. Bu hediyeler bir çift çorap, mendil, havlu vb. eşyalardan oluşur. Hazırlanan hediyeler, çeyiz törenine katılan erkek tarafının akrabalarına verilir. Genellikle arabalarının aynasına birer tane mendil bağlanır veya paketlenmiş mendil, çorap, havlu vs. her arabaya birer tane olacak şekilde dağıtılır. Erkek tarafının getirmiş olduğu kamyonun şoförü için hediye olarak gömleklik kumaş hazırlanır ve kamyonun iki aynasından tutturularak kamyonun önüne gelecek şekilde bu kumaş yan aynalara bağlanır. Çeyiz töreni bittiği zaman bu kumaşı şoför alır (KK-1, KK-2, KK-4, KK-6, KK-8, KK-9, KK-11, KK-14, KK-17, KK-22, KK-25, KK-27, KK-29, KK-31, KK-34, KK-35, KK-36). Bu gelenek, hediyeleşmeyle birlikte iki tarafın akrabalığının perçinlenmesini ve aralarında sıcak ilişkiler oluşturulmasını sağlar. Gelin de yeni katıldığı bu ailenin akrabalarıyla daha kolay kaynaşmış olur. Hediyeleşme kadim geleneklerimiz arasında yer alan bir davranış kalıbıdır.

2.6. Gelin Evinde Çeyiz Serme Töreni

Gaziantep'te çeyiz eşyaları gelin ve damadın yeni evine taşındıktan bir ya da birkaç gün sonra hazırlanmaya başlanır. Kız tarafından kızın annesi, halası, teyzesi, yengesi, arkadaşları, kardeşleri ve komşuları çeyiz eşyalarını yerleştirmek üzere yeni kurulan eve gelir. Kurdeleli yataklar dolap içerisine açılmadan yerleştirilir. Uygun bir oda çeyiz odası olarak hazırlanır. Burada nakışlar, iğne oyaları, lifler, patikler daha sonra gelecek olan misafirlerin görmesi için sergilenir. Antep işinin yer aldığı salon takımı ayrı bir bohça içerisinde yer almaktadır. Bu bohçayı açmak için damadın annesi çağrılır. Damadın annesinin bunun üzerine bir altın atması istenir. Gaziantep'li Antep işine çok önem verdiği için onun bohçadan çıkarılması evdekiler ile beraber tören havasında yapılır. Çeyiz serme sırasında ikram edilecek yemekler erkek tarafınca hazırlanarak getirilir. Yemek olarak yine Gaziantep'in yöresel yemekleri tercih edilir. Ardından da tatlı yenilir (KK-1, KK-2, KK-3, KK-5, KK-6, KK-9, KK-12, KK-16, KK-18, KK-21, KK-23, KK-26, KK-28, KK-29, KK-31, KK-33, KK-34, KK-35, KK-36). Çeyiz serme törenine katılan kadınlar da mâniler söyleyip zılgıtlar eşliğinde eğlenerek eşyaları yerlerine yerleştirirler. Bu mâniler özellikle işi kolay kılma açısından oldukça işlevseldir. Söylenen mânilere şu örnekler verilebilir:

M12

Bakın komşular bakın

Bundan bir örnek alın

Gelin damat çok güzel

Bir pençe üzerlik atın (KK-2, KK-3, KK-5, KK-6, KK-9, KK-12, KK-16, KK-18, KK-21, KK-23, KK-26, KK-28, KK-29, KK-31, KK-33, KK-34, KK-35, KK-36). Çeyiz serildiği sırada gelin ve damada nazar değmemesi için icracı tarafından bu manzume söylenir ve hemen ardından “maşallah” denilerek zılgıt çalınır. Bu mânide adı geçen “üzerlik” ateşte yakılıp dumanı tütürülmek suretiyle nazardan koruyacağına inanılan bir çeşit ottur.

M13

Tabakhanede kala (kale)

Böyle görümü Allah ala (KK-1, KK-5, KK-6, KK-9, KK-12, KK-16, KK-18, KK-21, KK-23, KK-27, KK-30).

M14

Çarşıya biber geldi

İçinde haber geldi

Bu işi yapana kadar

Başımıza neler geldi (KK-3, KK-5, KK-6, KK-8, KK-9, KK-12, KK-16, KK-18, KK-21, KK-23, KK-24, KK-27, KK-32, KK-34). Çeyiz serme törenine kadar geçen zamanda yaşanan zorlukları dile getirmek için icracı tarafından söylenen bir manzumedir.

M15

Hayata (bahçeye) koydum teşti (büyükçe bir leğeni)

Bulutlar geldi geçti

Kör olasin kaynana saat ikiye geçti (KK-2, KK-3, KK-5, KK-6, KK-8, KK-9, KK-12, KK-16, KK-18, KK-21, KK-23, KK-27, KK-32, KK-33). Kaynana çeyiz serme törenine geç kaldığı zaman gelinin akrabalarından bir icracı tarafından söylenir.

2.7. Çeyiz Töreninde Eğlence Unsurları

Gaziantep yöresinde davul, zurna, zılgıt ve mâniler çeyiz töreninde yer alan başlıca eğlence unsurları olarak karşımıza çıkar. Bu tören sırasında erkekler “yaah” ve “maşallah” sesleri çıkarmakta olup hemen ardından kadınlar zılgıt çalarlar. Aynı zamanda her iki taraftan da karşılıklı mâniler söylenir yine her mâninin ardından kadınlar tarafından zılgıt çalınır. Bu mâniler ve zılgıt törende hem eğlenme eğlendirme işlevi görür hem herkes tarafından hoşça vakit geçirmeyi sağlar. Bununla beraber çıkarılan bu seslerle kötü ruhları uzaklaştırmak amaçlanır. Çeyiz alma töreninin olmazsa olmaz eğlence unsuru ise davul-zurnadır. Tören boyunca çalan davul zurna eşliğinde halaylar çekilir, oyunlar oynanır (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-5, KK-7, KK-9, KK-11, KK-12, KK-15, KK-17, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-26, KK-27, KK-30, KK-31, KK-32, KK-34, KK-36). Enstrüman olarak davulun tercih edilmesi de tesadüfi olmamalıdır. Tören sırasında davulcu, davulu çalma biçimi ve hareketleriyle ayın sırasındaki bir şamanı hatırlatmaktadır.

Gaziantep'te çeyiz töreni sırasında derlenen manzumeler şu şekildedir:

M16

Ayran mıydı?

Su muydu?

Kız evi de bu muydu? (KK-2, KK-3, KK-4, KK-5, KK-7, KK-9, KK-11, KK-12, KK-15, KK-17, KK-19, KK-20, KK-22, KK-23, KK-26, KK-27, KK-30, KK-31). Kız evinin çeyizi az görüldüğü zaman damat tarafından bir icracı bu manzumeyi söyler.

M17

Al yağlık (yazma, başörtüsü)

Yeşil yağlık

Oynayanın eline sağlık (KK-3, KK-4, KK-5, KK-7, KK-9, KK-11, KK-12, KK-15, KK-22, KK-27, KK-28).

M18

Tabakhanede kala

Çibik (alkış) çalmayanı Allah ala (KK-1, KK-3, KK-4, KK-5, KK-7, KK-9, KK-11, KK-12, KK-15, KK-22, KK-27, KK-30).

M19

İki sigara bir paket

Kayınbabanın kesesine bereket (KK-1, KK-3, KK-4, KK-5, KK-7, KK-9, KK-11, KK-12, KK-15, KK-22, KK-27, KK-31, KK-33, KK-34).

M20

Kapları kalayladık

İşleri kolayladık (KK-1, KK-3, KK-4, KK-5, KK-7, KK-9, KK-11, KK-12, KK-13, KK-15, KK-19, KK-22, KK-27, KK-31, KK-33, KK-34).

M21

Mâniye moroz derler

Güzele beyaz derler

Mâniyi bilmeyene

Çöplükte horoz derler (KK-3, KK-4, KK-6, KK-8, KK-10, KK-12, KK-13, KK-16, KK-21).

3. Çeyiz Alma Töreni Sonrasında Uygulanan Gelenekler

Çeyiz sonrası uygulanan gelenekler içerisinde çeyiz görme töreni ve çeyizin toplanıp dağıtılması geleneği karşımıza çıkmaktadır. Çeyiz görme töreni misafirler için yapılmış olup çeyizin dağıtılması ise yakın akrabalara hediye verilmesi şeklinde gerçekleştirilir.

3.1. Çeyiz Görme Töreni

Gaziantep yöresinde düğünden sonra gelin, evinde misafirlerini ağırlamaya başlar. Gaziantep'te buna "gelin görme" adı verilir. Hazırlanan çeyiz odası ve tüm odalar gelen misafirlere gezdirilir. Alınan mobilyalar ve yapılan çeyizlere büyük bir ilgi gösterilir. Çünkü bu çeyiz eşyalarından geline verilen değer ortaya çıktığı düşünülür. Gelin görme ya da yörede bilinen diğer adıyla geline bakma ziyaretleri ortalama bir ay sürer. Daha eski zamanlarda gelin görmede gelinin gelinliği ile misafirleri karşılaması beklenirmiş. Günümüzde bu gelenek sürdürülse de gelinin gelinlik yerine daha çok rahat edeceği bir kıyafet giymeyi tercih ettiği gözlemlenmiştir (KK-1, KK-2, KK-4, KK-8, KK-11, KK-12, KK-14, KK-18, KK-19, KK-21, KK-25, KK-27, KK-29, KK-31, KK-33, KK-35). Gelin görme sırasında da misafirlerin mâniler söyleyip zılgıt çaldıkları görülmüştür. Bu zılgıtlar da gelini, yeni evini ve çeyiz eşyalarını nazardan korumaya yöneliktir. Aynı zamanda söylenen mâniler gelinin güzelliğini öven, yeni ailesinde mutlu olması gibi dilekleri içeren manzumelerdir. Bunlara şu örnekler verilebilir:

M22

Oy çinçini çinçini

Öpem elin içini

Hoş geldin sefa geldin

Cengiz'in güvercini (KK-2, KK-4, KK-8, KK-11, KK-14, KK-18, KK-19, KK-21, KK-25, KK-27, KK-29, KK-31, KK-35).

M23

Bahçede et satılı

Gelin gelir atılı atılı

Gelinimiz de bu evin hatunu (KK-1, KK-2, KK-4, KK-7, KK-9, KK-10, KK-13, KK-21, KK-22, KK-24, KK-28, KK-31). Kaynana gelini için misafirlerin yanında bu manzumeyi söyler.

3.2. Çeyizin Toplanması-Çeyiz Dağıtma Geleneği

Düğünden sonra gelin evine gelecek misafir bittikten sonra çeyiz eşyaları toplanır. Değerli olan nakışlar sandıkta muhafaza edilmek üzere bir bohça içerisine yerleştirilir. Misafirlerden sonra gelin ve damat yakın akrabalara belirli günlerde yemeğe davet edilir. Bu davete giden gelin kendi çeyizinden misafirlığe gittiği ev halkı için bazı hediyeler götürür. Daha eski zamanlarda evdeki tüm bireyler için hediye götürülürken günümüzde çeyizinden iğne oyası yazma, lif, patik, havlu, mendil gibi eşyalar arasından seçilen sembolik hediyeler hatıra olması için götürülmektedir (KK-1, KK-4, KK-7, KK-9, KK-10, KK-12, KK-16, KK-17, KK-21, KK-23, KK-25, KK-26, KK-29, KK-33, KK-35).

Çeyizin toplanması sırasında derlenen ve işi kolay kılmaya ve eğlenmeye yönelik manzume örnekleri şu şekildedir:

M24

Paşa mangalının külü

Gelinimiz Antep'in gülü (KK-4, KK-7, KK-9, KK-10, KK-12, KK-16, KK-23, KK-26, KK-29, KK-33, KK-35).

M25

Söğütte serçeler bakışır

Gelin de güveyiye yakışır (KK-1, KK-2, KK-4, KK-10, KK-14, KK-17, KK-21, KK-22).

M26

Mendilin ucu oyalı

Gelinin yüzü haktan boyalı (KK-2, KK-4, KK-5, KK-8, KK-11, KK-12, KK-14, KK-17, KK-19, KK-20, KK-24).

4. Gaziantep Çeyiz Törenlerinde Gerçekleştirilen Ritüellerin İşlevsel Halkbilim Kuramı Açısından Değerlendirilmesi

Gaziantep çeyiz geleneği incelendiğinde geçmişten günümüze sürdürülen uygulamalardaki devamlılığın nedenini bu ritüellerin işlevsel açıdan zengin olmasıyla açıklamak mümkündür. Bir ritüel ne kadar işlevsel ise yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması da o kadar kolay olmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde de ifade edildiği gibi Halk bilgisi yaratmalarının işlevleri konusundaki araştırmalarından yararlanarak bu konuda bir model oluşturan kişi William R. Bascom'dur. Bascom, halk bilgisi ürünlerinin işlevlerini, hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme, değerlere, toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme, eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma vb. olarak sıralamıştır (Çobanoğlu, 2019: 226). Çalışmaya konu olan ritüellerin bu işlevlerin tamamını yerine getirdiği gözlemlenmiştir.

Çeyiz törenlerindeki uygulamaların ve değerlerin korunması bağlamında yaşatılan ritüeller, işlevsel açıdan değerlendirildiğinde hoş vakit geçirme, toplumsal kurumlara ve törelere destek verme, eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılması gibi oldukça önemli bir işlevlere sahip oldukları açıkça görülmektedir. Ayrıca çeyiz törenlerinin icrası sırasında söylenen mâniler, çalınan zılgıtlar hem işi kolay kılma hem hoş vakit geçirme, eğlenme eğlendirme işlevini yerine getirirken aynı zamanda kişisel ve toplumsal baskılardan kurtulma noktasında da işlevseldir. Söz konusu mânilerden özellikle mizah amaçlı söylenen (M4, M6, M7, M8, M13, M15, M18) örnekler töreni daha da eğlenceli hale getirmektedir. Törenler sırasında imece usulü ile yapılan yemekler ve çeyiz hazırlıkları, kültürün gelecek kuşaklara aktarılması, genç kuşağın eğitilmesi, töre ve kurumlara destek verme işlevlerini yerine getirmektedir. Ayrıca bu tören sırasında ikram ve hediyelerin bulunması sosyal ilişkileri güçlendirerek yine kurum ve törelerin yaşatılması noktasında destekleyici, teşvik edici olmaktadır.

Sonuç

Gaziantep, kültürel anlamda oldukça zengin ve geleneklerine bağlı bir kenttir. Bu kent, geleneksel anlamda daha çok yerleşik yaşam kültürünün öğelerini yansıtmaktadır. Bu yerleşik yaşam biçimi geçiş dönemlerine de belirgin olarak yansımıştır. Bu bağlamda yerleşik yaşam biçiminin kültürel değerlerin yaşatılması ve aktarılmasında olumlu bir etki yarattığını görülmektedir.

Çalışmada incelenen Gaziantep çeyiz töreni ritüellerinin ilçelere ve köylere nazaran kent merkezinde daha çabuk unutulduğunu ve bazı geleneklerin değişim ve dönüşümünün daha hızlı gerçekleştiğini küreselleşmenin etkilerinin daha belirgin bir biçimde hissedildiğini söylemek mümkündür. İlçelerde ve köylerde ise söz konusu geleneklerin Gaziantep kent merkezine göre daha canlı yaşatıldığı görülmektedir. Bunun sebepleri üzerine düşünüldüğünde elbette kent merkezinde yaşayan kadınların çalışma hayatı içerisinde daha aktif bir şekilde yer alması, gelişen teknoloji ve sosyal medya etkisiyle hızlı ve kontrolsüz yaşanan küreselleşme, değişen ihtiyaçlar ve zevklerin geleneğe yansımaları, ekonomik ve sosyo-kültürel bağlamda meydana gelen birtakım değişiklikler akla gelmektedir. Bu değişiklikler günümüzde çeyiz ürünlerinin farklılaşmasına törenlerdeki uygulamaların bazılarında yeni uygulamalar eklenmesine sebep olmuştur.

Yapılan alan araştırması sonucunda Gaziantep evlilik dönemi içerisinde yer alan çeyiz törenleri ve ritüellerinin büyük oranda yaşatıldığı tespit edilmiştir. Bu devamlılıkta söz konusu törenlerin işlevlerinin büyük bir katkısı olduğu görülmektedir. Elbette bu kadim gelenekler eski Türk inanışlarının İslamiyet'le harmanlanarak da olsa varlığını sürdürdüğünü de göstermektedir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Ahmet Vefik (2000). *Lehce-i Osmani*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Araz, N. - Devrim, H. (1960). Çeyiz. *Meydan Larousse*, C. 6, 209-210, İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Artun, E. (2019). *Türk halkbilimi*. Ankara: Karahan Kitabevi.
- Bahşişoğlu, A. (1998). *Türk kültüründe çeyiz geleneği ve Kastamonu örneği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bali, A. (2019). Gaziantep geçiş törenlerinde zılgıt eşliğinde söylenen manzum ürünler. *Halk Kültüründe Oyun Müzik Dans Sempozyumu*, Gaziantep. [Sözlü sunum]
- Çobanoğlu, Ö. (2019). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ekici, M. (2007). *Halk bilgisi (folklor) derleme ve inceleme yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

- Ercilasun, A. B. (1991). *Karşılaştırmalı Türk lehçeleri sözlüğü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karaaslan, M. (2010). *Kaşkay Türklerinde geçiş dönemleri doğum-evlenme-ölüm*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Morad, N. (2021). *Afganistan'daki Tahar ili Hocağar ilçesinde yaşayan Özbek Türklerinin geçiş dönemleri*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Oğuz, M.Ö. vd. (2016). *Türk halk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Örnek, S. V. (1995). *Türk halk bilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Güley Aslan, Gaziantep 1943, okuma yazma yok, ev hanımı. (Görüşme: 02.01.2024).
- KK-2: Leyla Şahin, Gaziantep 1958, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 02.01.2024).
- KK-3: Gülden Uygur, Gaziantep 1944, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 02.01.2024).
- KK-4: Perihan Yıldırım, Gaziantep 1955, okuma yazma var, ev hanımı. (Görüşme: 03.01.2024).
- KK-5: Emine Şahin, Gaziantep 1956, okuma yazma yok, ev hanımı. (Görüşme: 03.01.2024).
- KK-6: Hatice Toprak, Gaziantep 1972, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 03.01.2024).
- KK-7: Sitti Zeynep Akdoğan, Gaziantep 1973, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 04.01.2024).
- KK-8: Fatma Atalay, Gaziantep 1956, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 04.01.2024).
- KK-9: Zeliha Erçalağan, Gaziantep 1955, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 05.01.2024).
- KK-10: Ayfer Bulut, Gaziantep 1965, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 05.01.2024).
- KK-11: Ayşegül Kürşat, Gaziantep 1969, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 05.01.2024).
- KK-12: Emine Örs, 1970, okuma yazma yok, ev hanımı. (Görüşme: 06.01.2024).
- KK-13: Hatice Pamuk, Gaziantep 1947, okuma yazma yok, ev hanımı. (Görüşme: 07.01.2024).
- KK-14: Fatma Taşkesen, Gaziantep 1971, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 07.01.2024).
- KK-15: Gülhan Hartavi, Gaziantep 1965, lise mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 07.01.2024).
- KK-16: Aynur Alpay, Gaziantep 1956, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 08.01.2024).
- KK-17: Emine Çapan, Gaziantep 1977, okuma yazma yok, ev hanımı. (Görüşme: 08.01.2024).

- KK-18: Ayfer Sevdiger, Gaziantep 1966, ilkokul mezunu, esnaf. (Görüşme: 08.01.2024).
- KK-19: Fatma Şahin, Gaziantep 1964, ortaokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 09.01.2024).
- KK-20: Şükran Şahin, Gaziantep 1954, ortaokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 09.01.2024).
- KK-21: Gülşen Kılınç, Gaziantep 1972, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 10.01.2024).
- KK-22: Fatma Karakaya, Gaziantep 1975, lise mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 10.01.2024).
- KK-23: Yurdagül Serçe, Gaziantep 1974, lise mezunu, esnaf. (Görüşme: 11.01.2024).
- KK-24: Özlem Şenyurt, Gaziantep 1977, lise mezunu, işçi. (Görüşme: 11.01.2024).
- KK-25: Yeşim Ustasaraç, Gaziantep 1975, lise mezunu, işçi. (Görüşme: 12.01.2024).
- KK-26: Zuhul Başaran, Gaziantep 1970, lise mezunu, esnaf. (Görüşme: 12.01.2024).
- KK-27: Zeynep Hür, Gaziantep 1961, ilkokul mezunu, çeyizci. (Görüşme: 13.01.2024).
- KK-28: Ayşe Aydoğan, Gaziantep 1958, lise mezunu, çeyizci. (Görüşme: 14.01.2024).
- KK-29: Vahide Kel, Gaziantep 1966, okuma yazma yok, ev hanımı. (Görüşme: 15.01.2024).
- KK-30: Hatice Yaşar, Gaziantep 1960, okuma yazma yok, ev hanımı. (Görüşme: 16.01.2024).
- KK-31: Sevil Ayata, Gaziantep 1970, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 16.01.2024).
- KK-32: Yıldız Aslan, Gaziantep 1970, ortaokul mezunu, ev hanımı, (Görüşme: 06.01.2024).
- KK-33: Zahide Aslan, Gaziantep 1968, lise mezunu, ev hanımı, (Görüşme: 16.01.2024).
- KK-34: Cemile Güneş, Gaziantep 1949, okuma yazma yok, ev hanımı, (Görüşme: 16.01.2024).
- KK-35: Özgül Tanrıöver, Gaziantep 1973, ilkokul mezunu, ev hanımı, (Görüşme: 17.01.2024).
- KK-36: Nazife Aydın, Gaziantep 1957, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 06.01.2024).

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Etik Kurul Belgesi, Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan alınmıştır./ *Ethics Committee Certificate was obtained from Mersin University Social and Human Sciences Ethics Committee.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayımlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.*

Katkı Oranı Beyanı / Author Contributions: Çalışmada, her iki yazarın da katkı oranı eşittir./*Both authors contributed equally to the study.*